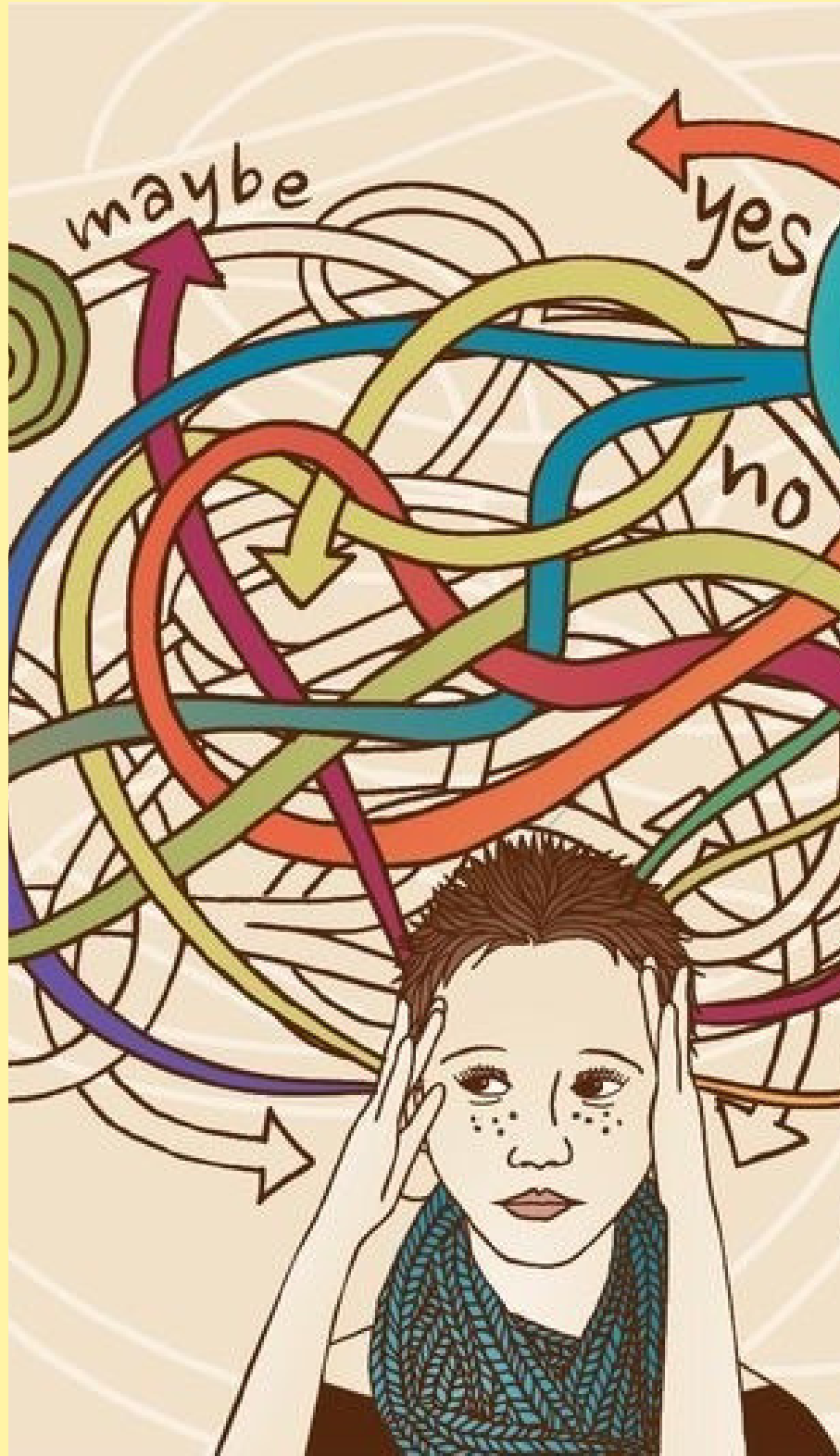

COOLtúra v myslení

**Vraj potrebujeme kritické myslenie.
Fake alebo nutnosť?**

Ak si myslíte, že mladých ľudí je ťažké zaujať, skúste im porozprávať bombastické správy o tom, ako utečenci znásilňujú ženy. Alebo o Rómoch, ktorí žijú ako kráľi na náš úkor. Ale viete čo, ono vlastne stačí ukázať im šikovne upravenú fotku staršej ženy s vážnym výrazom tváre, avšak bez vrások a napísať k tomu šokujúci titulok o žene, ktorá sa 20 rokov neusmiala, aby nemala vrásky. Vo všeobecnosti je ich online sociálny život tak prepletený s reálnym, že ich často ani nenapadne pochybovať o pravdivosti takýchto informácií. Vyspelé komunikačné technológie dnešnej doby sú rovnakým prínosom, ako rizikom. Je málo nástrojov, spôsobov, priestoru, podmienok... kde sa mladí ľudia môžu dozvedieť a zároveň presvedčiť o tom, ako ich prostredníctvom správ môžu ich autori zavádzať, až manipulovať s ich názorom a to až do tej miery, že svoj život a postoje podriadia rôznym, pokriveným filozofiám.

Prvá pozitívna správa však je, že oni naozaj chcú o tom diskutovať a robia to radi.

Vďaka mnohým aktivitám, ktorým sa s mladými ľuďmi venujeme, vnímame potrebu o týchto veciach s nimi hovoriť. Dozvedieť sa, ako to vnímajú, s čím treba u nich pracovať a nakoľko sú ochotní uveriť falošným správam. Neformálne vzdelávanie, ktoré mladým ľuďom ponúka bezpečný a rešpektujúci priestor na vyjadrenie sa, je ideálnym nástrojom, ako s nimi prebrať tieto krehké hranice právd, poloprávd a lží.

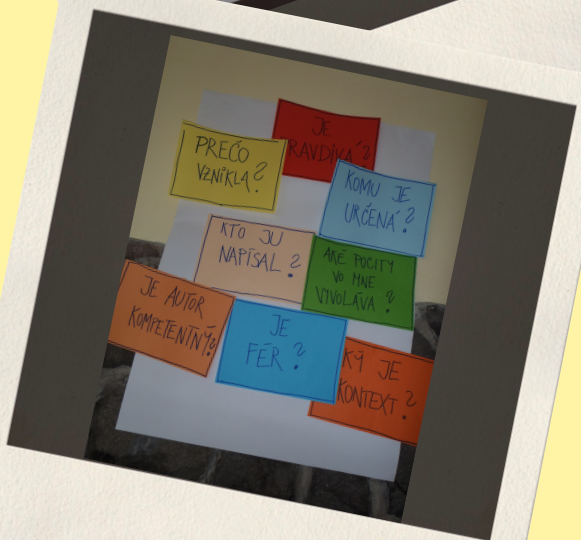
„Myslenie je najťažšia práca, aká existuje. To je pravdepodobne dôvod, prečo tak málo ľudí myslí.“

Henry Ford

Vízia COOLtúry:

- Akreditovaný vzdelávací program pre pracovníkov s mládežou, mladých vedúcich ako multiplikátorov programu
- Cieľová skupina: mladí ľudia 13 – 18 (ZŠ, SŠ)
- Financovanie: prostredníctvom menších projektov, odporujúcich rozvoj kritického myslenia (Nadácie, menšie výzvy)

COOLtúra v myslení má snahu prihovoriť sa mladým ľuďom dôverne a na rovinu. Ukázať im možné riziká nekritického prijímania informácií, no najmä spôsoby, ako si kritické myslenie osvojiť a využívať ho v každodennom živote. Snažili sme vybrať a logicky poskladať také aktivity, ktoré mladých ľudí budú baviť a zároveň si ich prostredníctvom osvoja zručnosť kritického myslenia. Za akých okolností táto informácia vznikla? Kto je autor? Čo sa skrýva medzi riadkami a čo priamo v nich?

Svižným tempom, v dobrej atmosfére a neformálnym spôsobom prechádzame niekoľkými hodinami, ktoré za sebou nechávajú uvedomelejších a vnímavejších mladých aj dospelých. Tu je príbeh našej COOLtúry v myslení. Budeme radi, ak sa inšpirujete a ešte radšej, ak prejavíte záujem takéhoto vzdelávania sa zúčastniť a ďalej potom pracovať s mladými ľuďmi.

Ako vznikla myšlienka, o tom sme hovorili. Hoci v poslednom čase vzniká mnoho iniciatív, ktoré sa zameriavajú na výchovu detí a mladých ľudí ku kritickému mysleniu, často sa opakuje téma radikalizmu a extrémizmu. Tieto sú však len dôsledkom chýbania základnej zručnosti a to kritického pohľadu na akékoľvek informácie, ktoré prijímame. Mladí ľudia sú v dôsledku toho ľahko ovplyviteľní a toto zneužívajú práve spomínané, postojovo orientované skupiny ľudí, ktoré potrebujú získavať ľahko ovládateľných priaznivcov.

Preto sme sa zamerali na podstatu a **to vedieť sa kriticky pozrieť na akúkoľvek správu, bez ohľadu na jej obsah.** Stretávame sa s tým, ako nedostatok kritického myslenia vedie nielen k vytvoreniu spomínaných extrémistických postojov, ale rovnako k vytváraniu predsudkov, šikanovaniu, či k vytváraniu patologických prejavov v správaní, ako je sebapoškodzovanie, poruchy príjmu potravy, či iným, látkovým a nelátkovým závislostiam. A to všetko z jednoduchého dôvodu: nepátrame po tom, či je to skutočne tak, ako nás informujú médiá, často stačí profesionálne vyzerajúci text, kvalitné fotografie alebo jednoducho – dostatočne presvedčivý počet „lajkov“. Dôverčivý a pohodlný mozog spokojne súhlasí a informáciu odloží do oddelenia „VYBAVENÉ“. Takto uložené informácie sa zahniezdia, zabývajú a už len ťažko sa necháme presvedčiť, že v skutočnosti patria niekam inam. Často do koša.

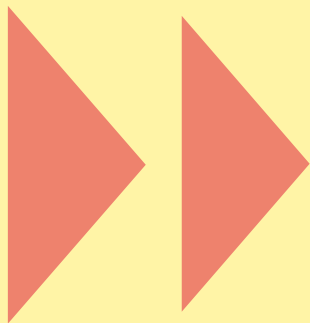
„Myslenie, rovnako ako hra na husle alebo piano, vyžaduje každodenné cvičenie.“

Charlie Chaplin

Aj slovo **COOL** môže byť vnímané z rôznych pohľadov. Čo znamená pre mladých ľudí? Mainstream alebo jedinečnosť? Je pre nich **byť COOL** pozitívne alebo nie? A takto sa začína naša diskusia o tom, ako rôzne dokážeme vnímať jednu vec

COOLtúra je vzdelávací program, ktorý bude využívaný v práci s mládežou. Preto sme si definovali nasledujúce **CIELE**:

Účastníci budú:

- **chápať význam a potrebu podpory kritického myslenia,**
- budú vedieť **definovať a prezentovať základné pojmy,**
- **identifikovať rizikové situácie** v online prostredí, **aplikovať** odovzdávané informácie,
- budú vedieť, ako **získané zručnosti spojiť s potrebami mladých ľudí,** s ktorými pracujú a ako aktivity v práci s nimi využiť.

Absolventi školenia vedia:

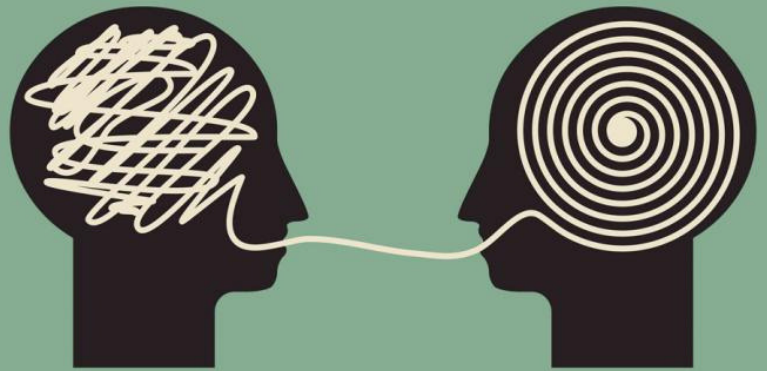
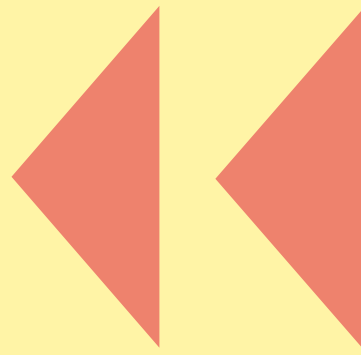
- aktivity a vzdelávanie mladých **viesť samostatne,**
- **prispôbiť** vzdelávanie **viacerým cieľovým skupinám mládeže** podľa veku,
- aktivity si vedia prispôbiť a na **základe zručností a skúseností,** ktorými disponujú **v oblasti neformálneho vzdelávania,** vedia vytvárať nové, **flexibilne podľa situácie a dynamiky skupiny,**
- vedia **reagovať na vzniknuté situácie** a odpovedať na otázky mladých ľudí, vyplývajúcich zo vzdelávacieho programu.
- vedia mladým ľuďom **prezentovať význam a potrebu kritického myslenia autenticky,** ako nástroj k vytváraniu hodnôt, zabráneniu negatívneho vplyvu médií na jednotlivcov i masy,
- vedia **vyzdvihnúť a prezentovať a argumentovať rešpektujúci prístup** k ostatným ako dôsledok kritického prístupu k prijímaným informáciám.

Mladý člověk:

- je **vnímavější** voči prijímaným informáciám, **k rozlišovaniu** medzi nimi, **kritickému hodnoteniu obsahu** a **overovaniu zdrojov**,
- vie k téme **zaujať postoj**,
- získané **kompetencie dokáže prepojiť s praxou** a využiť v každodennom živote a pri rozhodovaní
- pozná **dopad nekritického myslenia na spoločnosť** a jej vývoj
- pri čítaní, počúvaní, pozeraní správ **rozpozná formulácie využívané za cieľom šírenia dezinformácií**, propagandy, nepriame útoky na znevýhodnené skupiny
- pozná **význam overovania informácií dôležitosť** v spoločensko-
- **politickom kontexte**

Aký dopad má vzdelávanie na mladých ľudí, ako sekundárnu cieľovú skupinu?

Cieľové skupiny vzdelávania sú určené nasledovne:

Pracovníci s mládežou, mládežnícki vedúci, pedagógovia, vedúci neformálnych skupín ako primárna cieľová skupina vzdelávania.

Vzdelanie: špecifické vzdelanie program nevyžaduje

Skúsenosti: účastník školenia musí mať skúsenosti so vzdelávaním mladých ľudí, so základnými kompetenciami v neformálnom vzdelávaní mládeže, aby bol schopný po absolvovaní školenia vzdelávať mladých ľudí danej vekovej skupiny.

Potreby: potenciálni účastníci pracujú v mládežníckej organizácii, vykonávajú priame aktivity s mladými ľuďmi, buď majú stále kolektívy mladých ľudí, alebo spolupracujú so školami, školskými zariadeniami, či neformálnymi skupinami mladých ľudí, prípadne sami realizujú vzdelávacie programy a tento typ bude pre nich rozšírením pôsobenia alebo doplnením už existujúcej problematiky, s ktorou pracujú.

„Sme výsledkom nášho myslenia.“

Buddha

Akým oblastiam sa COOLtúra venuje?

Vzdelávanie je rozdelené do niekoľkých blokov, ktoré na seba nadväzujú. Atraktivnosť témy nám pomáha udržiavať záujem účastníkov a vhodnými aktivitami si ho udržíme až do konca

1. Práca s informáciami:

Je dôležité zistiť, akú úroveň kritického myslenia majú naši účastníci. Či dospelí, či dospelávajúci. Preto ich na začiatku prekvapíme dôveryhodne sa tváriacou fake správou a necháme ich trochu sa zapotiť pri jej analýze. Výhodou je, že internet je plný vhodných materiálov, ktoré môžeme pri týchto aktivitách využiť. Zistíme, či naši účastníci vedia identifikovať typické znaky podozrivých správ. Táto úvodná aktivita výborne poslúži na vtiahnutie do témy a vzbudenie záujmu. Odporúčame prízvukovať každodenné riziko, ktoré z prijímania takýchto správ vyplýva.

Využijeme neformálne metódy:

icebreakery, prednášku, prezentáciu, brainstorming, diskusiu, prácu v skupinách

2. Ako správne čítať správy?

Cieľom tohto bloku je vysvetliť účastníkom hlavné pojmy, s ktorými sa v rámci tejto témy stretávame. Patrí k nim **hoax, dezinformácia, manipulácia, konšpirácia, propaganda**. Na konkrétnych prípadoch vysvetlíme, ako sa správne pýtať, čo je dôležité si všímať a aké sú typické znaky podozrivých správ. Problematiku priblížime bližšie prostredníctvom konkrétnych aktivít, zameraných na analýzu správ. Pri tejto aktivite nám s dospelými pomôže práca nemeckého filozofa **Hansa Georga Gadamera**, ktorý tvrdil, že každá správa sa skladá zo štyroch súčastí, ktoré môžeme prehľadne zobrazíť v štvorci (viď príloha). Pre nižšie vekové skupiny si túto aktivitu môžeme zjednodušiť kladením otázok bez Gadamerovho štvorca. Teóriu bohato prepletáme praktickými aktivitami, účastníci pracujú v skupinách, analyzujú vopred pripravené správy podľa postupov, o ktorých sme rozprávali skôr. Využívame výhradne reálne príklady z online prostredia, pričom tému si môžeme prispôbiť podľa skupiny, s ktorou pracujeme. Tento blok **ukončíme zhrnutím témy**, predstavíme konšpiračné médiá, návod na to, ako kriticky prijímať správy zosumarizujeme v niekoľkých jasne formulovaných bodoch.

3. Stereotypy a predsudky ako dôsledok nekritického prijímania informácií

V poslednej tematickej časti programu sa zameriame na súvis medzi nedostatkom kritického myslenia a vytváraním si stereotypov v myslení. Účastníci si uvedomia, aké ľahké je bez dostatku informácií o správe, ktorú čítame sklzánuť až k predsudkom a vytvoreniu si skresleného postoja k danej téme. Dôležitým momentom v tejto téme je vysvetlenie aktuálnych tém, rezonujúcich v spoločnosti a to je radikalizmus a extrémizmus u mladých ľudí, sympatizovanie so skupinami, ktoré vyznávajú tieto hodnoty a populisticky očierňujú rôzne skupiny obyvateľstva. Na vhodných príkladoch a spôsobom, ako sme analyzovali iné správy v predchádzajúcich témach, ukážeme, že aj v tomto prípade zohráva rolu schopnosť kriticky myslieť a nedôverovať bezhlavo všetkému, s čím ostatní súhlasia. Nechávame veľa priestoru na diskusiu a prijímame ďalšie tipy na aktivity k tejto téme. Každé víkendové školenie s pracovníkmi s mládežou a mladými ľuďmi s rôznymi skúsenosťami je prínosom a zdrojom ďalších príkladov dobrej praxe.

V súčasnosti sa so vzdelávaním v problematike ľudských práv stretávame v mnohých podobách. Nechceme COOLTúru zamerať vyslovene na problematiku predsudkov, no chceme poukázať na priamy súvis s potrebou vzdelávania a výchovy v oblasti kritického myslenia. Preto aj aktivity, zvolené v tejto časti, sa zameriavajú na sprostredkovaný, nepresný prenos informácií v kontexte medziľudských vzťahov, poukazujúc najmä na tie skupiny ľudí, ktoré sú najčastejšími obeťami spoločenských predsudkov.

Využívané metódy: rolové hry, diskusia, braunstorming, prezentácia, práca v skupinách

Techniky: videoprojektci, práca s flipchartom, práca s vopred pripravenými podkladmi, improvizácia v závislosti od skupiny (viď príloha)

To, ako účastníci pochopili tému a vedia ju aplikovať, overíme praktickým testom/kvízom.

Aké sú reakcie našich účastníkov?

Obsah školenia je veľmi dobre štruktúrovaný, má plynulý drive, cvičenia a témy sú konkrétne, praktické a podnetné. Program je produktívny, výborne poskladaný, téma je aktuálna a dôležitá, je možné rozdeliť ju na menšie celky.

Samotné aktivity sú hravé, inšpiratívne a využiteľné v práci s mládežou, vhodne a konkrétne vybraté k jednotlivým témam. Na školení boli prítomní pracovníci s mládežou aj mladí ľudia (mládežnícki vedúci), čo obe skupiny ocenili pre vzájomné dopĺňanie sa vo vnímaní a spôsobe myslenia.

Mladí ľudia, ktorí boli následne účastníkmi už aplikovaného vzdelávacieho programu veľmi vítali tému, hravé aktivity a najmä bezpečný priestor a záujem o ich názory. Ocenili prostredie mimo školy, asi najviac (a to sa nám potvrdilo už mnoho krát) ich zaujali rolové hry, kde mali záujem zahrať si všetky roly. Pojmy, aj celá filozofia demagógie pre nich nebola nová, no mali o nej len priemerné vedomosti a takmer žiadne zručnosti v kritickom myslení. Jednoducho povedané – boli ochotní dôverovať vymysleným, lživým správam, ktorých cieľom bolo vyvolať negatívny postoj voči konkrétnym skupinám obyvateľstva. Po praktických cvičeniach prejavili záujem dostať sa viac do hĺbky témy a objavovať stále nové zdroje.

Vízia COOLtúry:

Overený a podľa potrieb cieľovej skupiny upravený vzdelávací program COOLtúra v myslení bude akreditovaným programom, kedy absolventi získajú osvedčenie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Podľa reakcií prvých účastníkov vzdelávania vidíme v COOLtúre veľký potenciál. Tak nejako všetci vieme, čo tie pojmy znamenajú a čo je to kritické myslenie a prečo je potrebné. No po aktívnom víkende, plnom aktivít, diskusií, informácií, nájdeme množstvo nových pojmov, súvislostí, zdrojov, ktoré nám otvoria ďalšie dvere ku kritickému mysleniu a hlavne ich otvoria mladým ľuďom. Vzdelávanie bude otvorené a verejné.

Sme strešná organizácia pre subjekty poskytujúce informačné a poradenské služby pre mládež. Preto chceme podporovať kritické myslenie, dôveryhodné a overené informácie a ich zdroje. V budúcnosti chceme pracovať s pracovníkmi školských zariadení, najmä Centier voľného času a školských internátov, prípadne prispôbiť vzdelávací program ich potrebám a následne ho o tento modul rozšíriť.

Príloha:

Odporúčané aktivity, ktoré sme zaradili do programu:

Už icebreakery alebo „lámače ľadov“ sme vybrali podľa ich zamerania, na prenos a prijímanie informácií. Napríklad:

ŠTYRI ROHY:

Príprava: čisté papiere, perá, indoor – outdoor – podľa rozhodnutia lektora, dostatok priestoru na to, aby sa účastníci mohli rozdeliť na štyri skupiny v protiľahlých štyroch rohoch (stačia pomyselné)

Pravidlá a priebeh: Lektor rozdá papiere. Účastníci svoj papier nepodpisujú. Napíšu o sebe 4 tvrdenia, pričom tri musia byť pravdivé a jedno je lož. Lektor následne papiere pozbera. Po prečítaní štyroch anonymných tvrdení od účastníka majú ostatní tipovať, kto to napísal.

Štyri rohy sú očíslované podľa jednotlivých tvrdení. Účastníci sa rozmiestňujú podľa toho, o ktorom tvrdení sú presvedčení, že je lož. Príklad: ak si myslíte, že tvrdenie č. tri je lož, postavte sa do rohu č. tri. Následne účastník, o ktorom je reč, objasní, ktoré z tvrdení bola skutočne lož. Takto sa striedajú všetci účastníci.

V prípade, že potrebujeme aktivitu skrátiť, účastníci píše tvrdenia pod svojim menom a tipovanie na začiatku vynecháme.

Súvis s témou: je to icebreaker, no dá sa premostiť na tému s tým, že sa spýtame účastníkov, či bolo pre nich ľahké určiť pravdivosť tvrdení. S najväčšou pravdepodobnosťou odpovedia, že nie - vtedy uzavrieme aktivitu, že a predsa to často robíme v každodennom živote – spoliehame sa na vlastné domnienky, hádame skutočnosť a na základe toho sme schopní vytvoriť si názor.

Pri väčšej skupine môžeme rozdeliť na dve podskupiny, pričom potrebujeme druhého lektora, ktorý bude viesť druhú skupinu.

V prípade, že máte málo času, alebo nemáte priestor, môžeme to nahradiť jednoduchým

TELEFÓNOM:

Pravidlá a priebeh: Účastníci sa postavia do kruhu, alebo zostanú sedieť, ten, ktorý sedí na kraji, „pošle“ pošepky správu spolusediacemu, a ten zas ďalšiemu, správu si takto postupne pošlú všetci a posledný ju povie nahlas. Pravdepodobne z pôvodnej vety vzniklo hatlanina, prípadne niečo úplne iné, ako prvý účastník.

Súvis s témou: Aj túto aktivitu môžeme jednoducho premostiť na tému workshopu: prijímané informácie sa k nám často dostávajú už pozmenené, na niečo sa cestou zabudne, a naopak, niekto niečo pridá a vzniká blud, zavádzajúca, nepravdivá informácia, prípadne vytrhnutá z kontextu, dostáva úplne iný význam.

Medzi energizery, alebo icebreakery môžeme zaradiť aj hru **STOLIČKY**.

Popis: účastníci vytvoria kruh so stoličkami.

Pravidlá: Podstata je v tom, že stoličiek musí byť o jednu menej, ako ľudí, ktorí hru hrajú. Budú si postupne vymieňať miesta a jeden vždy zostane stáť. Tí, ktorých sa bude výmena týkať, nemôžu zostať na svojom mieste.

Priebeh: Lektor stojí v strede a ako prvý vyzýva (napr): „Vymenia sa všetci tí, ktorí nosia okuliare“ Účastníci sa snažia čo najrýchlejšie nájsť si nové miesto. Ten, ktorý to nestihne a zostane stáť, pokračuje vo vyzývaní: „Vymenia sa všetci, ktorí prišli na školenie vlakom!“

Hru hráme približne tak dlho, kým sa väčšina účastníkov nevymení, alebo podľa uváženia. Na konci vysvetlíme súvis s témou:

Súvis s témou: Každý z nás môže byť súčasťou skupiny, ktorá sa odlišuje od ostatných, ako vidíte, aspoň na chvíľu. Preto skôr, ako budeme rozmýšľať o odlišnostiach iných ľudí negatívne, hľadajme, čo všetko máme spoločné. Vyvarujeme sa tak vytváraniu si predsudkov – teda domnienok, zakorenených postojov k určitým spoločenským javom, alebo skupinám ľudí, s ktorými sa stotožňujeme napríklad preto, lebo rovnaký postoj majú naši blízki, či skupina ľudí, ktorí nám ničím imponujú.

Práca s informáciami

Ako správne čítať správy

Pracujeme s článkami/správami, ktoré môžeme bežne vidieť na internete, využívame ako príklad reálne existujúce a dokázateľne konšpiračné médiá.

Ako príklady vyberáme:

Zaručene overené: www.zaruceneoverene.sk

alebo český portál: www.ac247.cz

No každý z ľudí, ktorí pracujú s informáciami a témou kritického myslenia sa určite stretol s materiálom, ktorý sa k tejto aktivite dá využiť.

Cieľom tohto tematického bloku je vysvetliť základné termíny a naučiť sa ich identifikovať, uvádzame v skratke stručné charakteristiky, hlavné znaky, ktoré považujeme za kľúčové. S tými následne budú lektori pracovať:

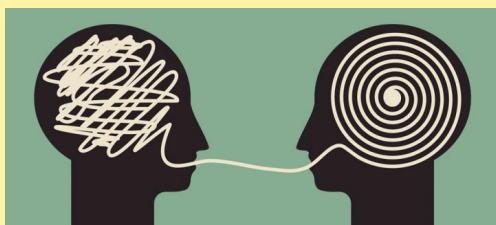
HOAX vs. SPAM: je dobré, aby ľudia poznali rozdiel medzi týmto často používanými pojmami:

Hoax: poplašná správa, často emocionálne podfarbená, ktorej cieľom je šíriť klamlivé, zavádzajúce informácie, pričom sa často skrývajú za reálne udalosti, aby vyzerali dôveryhodnejšie. Hlavným znakom je výzva na ďalšie šírenie, väčšinou apelujúca na to, aby ste takto varovali všetkých svojich priateľov. Dôvody na jeho šírenie môže mať autor rôzne, od zvedavosti sledovať, ako dokáže jedna správa spustiť lavínu dezinformácií, od zámeru niekomu uškodiť tým, že sa snaží o ňom rozširovať nepravdivé informácie.

Ako sa brániť: podozrivé správy nikdy nešírte ďalej. Overte si zdroj. Správu nahláste odporúčaným spôsobom (kliknite na možnosť „nahlásiť správu s podozrivým obsahom“). Existuje stránka www.hoax.sk, ktorá sústreďuje rozširované hoaxy. Aj tu si môžete overiť, či sa tam správa, ktorá je vám podozrivá, nachádza. A môžete ju tam poslať. Odborníci, ktorí sa tejto problematike venujú, vám to budú vedieť potvrdiť.

Spam: nevyžiadaná pošta, väčšinou s reklamným, komerčným charakterom, využívaná ako najlacnejší marketingový nástroj pre predajcov tovaru, či poskytovateľov služieb.

Ako sa brániť: , nezverejňujte na internete svoju adresu, prípadne je zverejnite v tvare „jozkobodkamrkvicajednazavinášgmailbodkask“. nepovoľujte zasielanie reklamných e-mailov automaticky, vždy si skontrolujte, čo potvrdzujete. Väčšina e-mailových schránok má zriadený priečinok s nevyžiadanou poštou. Pokiaľ vám prichádzajú spamaily do hlavného priečinka s prijatou poštou, označte ich ako „nevyžiadanú poštu“, automaticky začnú chodiť do tohto priečinka. Pri registrácii na rôznych komerčných portáloch používajte alternatívny e-mail, zriadený iba na tento účel. Tam množstvo prichádzajúcich spamov nebude vadíť.

MANIPULÁCIA: je vo všeobecnosti snaha ovládať myslenie druhej osoby, či skupiny osôb. V médiách je to cielená činnosť, kedy sa manipulátor snaží druhej osobe alebo skupine osôb vnútiť názory, postoje, či až konanie, ktoré im nie sú vlastné. Zámerom manipulácie je udržanie si finančných ziskov alebo moci konkrétnej skupiny. Text sa tvári ako nevinná správa, odvolávajúca sa na nekonkrétne skupiny ľudí – „je vedecky dokázané“, „je zrejmé, že..“, „je povinnosťou slušného občana..“ „v záujme bezpečia občanov, zdravia detí...“. Často využívanými metódami je apelovanie na ľudské hodnoty, cenené spoločenské javy a zdôrazňovanie spoločenských rozdielov v neprospech napádanej skupiny. (zdravie, Boh, demokracia, sloboda, sociálne zvýhodnenie, verejné zdroje – vaše dane a podobne)

Manipuláciu sme schopní odhaliť práve kritickým prístupom k prijímaným informáciám: **Kto je autorom? Čo je cieľom správy? Kto je jej cieľovou skupinou?** A podobne. V prípade, že identifikujeme znaky manipulácie a teda podozrivej správy, nahlásime ju ako podozrivú/nebezpečnú/ vo verejnej diskusii upozorníme na jej pochybný charakter s uvedením konkrétnych znakov.

DEZINFORMÁCIA: takto označujeme každú správu, ktorá má zavádzajúci charakter, znaky manipulácie, hoaxu, konšpirácie, demagógie, či propagandastický charakter.

Tu môžeme identifikovať 5 znakov nedôveryhodného textu:

1. AMATERIZMUS, 2. BRNAKNIE NA CITY, 3. TÁRANINA, 4. ZJEDNODUŠOVANIE, 5. SKRYTÁ MANIPULÁCIA

DEMÁGÓGIA: ohľupovanie, manipulovanie, zavádzanie občanov. Najjednoduchšie je vysvetliť tento pojem na správaní sa politikov: namiesto riešenie problémov útočí na kritikov, odvádza pozornosť, ponúka falošného nepriateľa, proti ktorému vraj treba bojovať.

Odporúčaný zdroj, ktorý analyzuje výroky politikov a tak prináša obraz o ich dôveryhodnosti: www.demagog.sk

KONŠPIRÁCIA, KONŠPIRAČNÁ TEÓRIA: slovo samo o sebe označuje sprisahanie, ilegálnu činnosť, komplot, tajnú dohodu. Dnes vysvetľuje udalosti ako výsledok spiknutia rôznych skupín, ako napr. Židia, tajné služby, medzinárodné firmy a organizácie, médiá alebo mimozemšťania. Pristanie na mesiaci býva napríklad označované ako filmový trik. V kontexte spoločenských dezinformácií a manipulácií používame pojem **KONŠPIRAČNÉ MÉDIÁ**, ktoré bombastickými titulkami upozorňujú na odhalenie nových skutočností o udalostiach, ľuďoch. Väčšinou sú zamerané jedným smerom, napr. proti migrantom, USA, „neziskovkám“ a podobne.

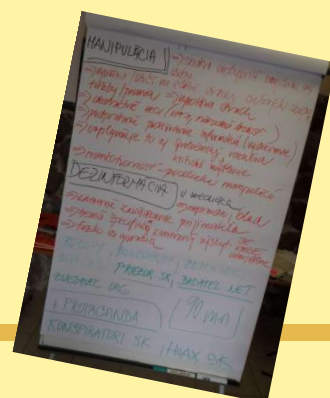
Príklady:

www.hlavnespravy.sk

www.parlamentnelisty.sk

www.zemavek.sk

www.badatel.net

PROPAGANDA: je charakteristická dlhodobým pôsobením, je koncepcná a má za cieľom ovplyvnenie myslenia, postojov a konania, často v celospoločenskom merítku (v kontexte krajín, národov, spoločenskíev). Propagandisti systematicky spájajú viacero upravených ideí, teórií, doktrín až ideológií. Býva inštitucionalizovaná, teda je cieľným pôsobením politickej strany, č vplyvného spoločenstva. Rovnako využíva dezinformácie, manipuláciu verejnej mienky prostredníctvom symbolov, na ktoré spoločnosť reaguje citlivo (národnosť, sloboda, nezávislosť, prosperita, bezpečnosť...). Často sa stretávame s očierňovaním iných štátov, či spoločenskíev.

Využívané zdroje:

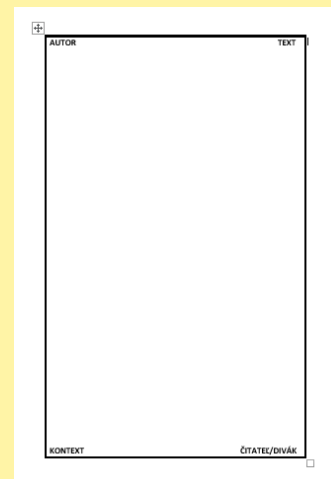
www.medialnavychova.sk

www.antipropaganda.sk

Gadamerov štvorec:

Hans Georg - Gadamer hovorí o tom, že každá správa má štyri hlavné časti: Čitateľa, Autora, Text a Kontext. Na každú z týchto častí sa môžeme pýtať cieľnými otázkami a z analyzovanej správy nám vyplynú odpovede o jej pôvode a zámere. Postupne takto môžeme odhaliť znaky podozrivej a nedôveryhodnej správy.

Táto metóda je vhodná pre školenie dospelých, správa sa dá prostredníctvom nej dôkladnejšie analyzovať. A je náročnejšia na čas.

Pre mladých ľudí máme pripravenú jednoduchú, no efektívnu metódu, kde namiesto štvorca kladieme jasne smerované otázky a hľadáme na ne relevantnú odpoveď:

Je informácia pravdivá?

Prečo vznikla?

Komu je určená?

Kto ju napísal?

Aké pocity vo mne vyvoláva?

Je autor kompetentný v danej oblasti?

Je správa fér?

Aký je jej kontext?

Mladí ľudia pracujú v skupinách, následne venujeme dostatočný priestor diskusii.

Stereotypy a predsudky ako dôsledok nekritického prijímania informácií

Umývanie slona

Vyberte 5 žiakov, ktorí na chvíľu vyjdú z triedy von. Zvyšku triedy predved'te pantomimickú scénu, ako umývate slona. Dôležité je, aby bola scéna rôznorodá a aby ste ju vedeli na konci presne zopakovať. Nemala by byť veľmi jednoduchá. Zavolajte prvého žiaka a predved'te mu scénu. Na začiatku ho upozornite, že jeho úlohou je presne napodobniť to, čo robíte a zahrať to ďalšiemu žiakovi, ktorý čaká vonku. Žiak potom predvedie scénu ďalšiemu, až sa vystriedajú všetci žiaci, čo boli mimo triedy. Požiadajte žiakov, ktorí scénu hrali, aby vám povedali, čo podľa nich predvádzali. Je takmer isté, že to bude niečo iné ako umývanie slona. Na základe záverečnej diskusie by si žiaci mohli uvedomiť, ako sa v spoločnosti vytvárajú mýty a fámy o všetkom, čomu celkom presne nerozumieme – o cudzincoch, o tom, čo sa deje v zahraničí, o situácii, keď nám nejaké fakty chýbajú. V diskusii môžu zaznieť otázky: Ako vznikajú mýty a fámy? Aký podiel majú médiá na vzniku mýtov? Môžu mať aj predsudky pôvod v takto vytvorených mýtoch?

Pozor, nesmiete dopredu povedať názov aktivity! :-)

Využívanie videoprojekcie:

Uvádžame niekoľko tipov na tematické videá, využiť sa dajú prípadne iné: musí však súvisieť s podstatou kritického myslenia

Účastníci v ňom:

1. hľadajú známky podozrivej správy
2. označia ho ako pozitívny alebo negatívny príklad vo vzťahu ku kritickému mysleniu
3. sami navrhnu zo svojej skúsenosti pozitívny a negatívny príklad sociálnej siete vo vzťahu ku kritickému mysleniu, uvedú prečo

Na záver aktivity môžeme zostaviť zoznam pozitívnych a negatívnych príkladov a premietneme známe dezinformačné správy (hoaxy o menšinách a podobne), ktoré kolujú internetom a slúžia ako základ pre vytváranie si stereotypov a predsudkov

Vyhodnotenie programu:

Kvíz: forma podľa možnosti a zručnosti lektora – elektronická cez Sli.do, Kahoot, Padlet, alebo predtlačené kvízy, ktoré budú pozostávať z uzatvorených otázok a otvorených otázok + krátkej práce s textom, ktorý môže byť súčasťou materiálu, prípadne ho premietneme cez projektor.

Metodika COOLtúry je nastavená na vytvorenie základných zručností v kritickom myslení. V záujme lektorov programu a jeho multiplikátorov je rozširovať si svoje vedomosti a zvyšovať zručnosti tak, aby dokázali reagovať a nájsť reálne argumenty v diskusii s účastníkmi. Uvádžame zdroje, z ktorých sme čerpali, no i ďalšie, z ktorých je možné čerpať informácie a učiť sa nové metódy neformálneho vzdelávania mladých ľudí.

Využitie zdroje pri príprave metodiky a príprave školenia:

Použité zdroje:

O hoaxoch: www.hoax.sk

O propagande: www.antipropaganda.sk

Mediálna výchova: www.medialnavychova.sk

Markoš, J. (2016) : Malý manuál kritického myslenia, dostupné na internete:

<http://bit.ly/2mP8bA4>

Ondrušek, D., Potočková, D, Hipš, J. (2007): O výchove k tolerancii hrou, dostupné na

internet: <https://www.pdcs.sk/sk/publikacie/vychova-k-tolerancii-hrou.html>

Denník N, Magazín (2017): Klamstvá a konšpirácie, dostupné na internete: [https://a-](https://a-static.projektn.sk/2017/04/dennikN-prirucka-konspiracie.pdf)

[static.projektn.sk/2017/04/dennikN-prirucka-konspiracie.pdf](https://a-static.projektn.sk/2017/04/dennikN-prirucka-konspiracie.pdf)

Naučte sa overiť zdroje: [https://fici.sme.sk/c/20395357/naucte-sa-odhalit-propagandu-](https://fici.sme.sk/c/20395357/naucte-sa-odhalit-propagandu-falosne-spravy-a-konspiracie-v-mediach-pomoze-vam-tento-manual.html)

[falosne-spravy-a-konspiracie-v-mediach-pomoze-vam-tento-manual.html](https://fici.sme.sk/c/20395357/naucte-sa-odhalit-propagandu-falosne-spravy-a-konspiracie-v-mediach-pomoze-vam-tento-manual.html)

TOP 10 Hoaxov: <http://www.topky.sk/cl/13/1291417/10-hoaxov--ktore-nam-zamotali-hlavy-->

[Romovia-nemusia-platit-za-lieky-](http://www.topky.sk/cl/13/1291417/10-hoaxov--ktore-nam-zamotali-hlavy--)

Odporúčané zdroje:

O kritickom myslení všeobecne:

What is the critical thinking? Získané z: [https://www.skillsyouneed.com/learn/critical-](https://www.skillsyouneed.com/learn/critical-thinking.html)

[thinking.html](https://www.skillsyouneed.com/learn/critical-thinking.html)

Milgramov experiment, Získané z: https://sk.wikipedia.org/wiki/Milgramov_experiment

<http://projectlove.me/critical-thinking/>

<https://cct-pl.education/what-is-cct/>

Zoznam kognitívnych predsudkov – tendencia rozmýšľať určitými spôsobmi, čo vedie k špecifickému posudzovaniu situácií a javov, kognitívne predsudky sú predmetom štúdia behaviorálnej psychológie (v angličtine, stručne ako z wiki, pokiaľ máte chuť ísť hlbšie do témy):

<https://www.google.sk/searchq=google+translator&oq=google+translator&aqs=chrome..69i57j0l5.5268j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

Autorský tím, Inštitút pre verejné občianstvo (2017) Metodická príručka pre školy, dostupné na internete: http://ipao.sk/wp-content/uploads/2017/12/IPAO_SKMS2_METODICKA-PRIRUCKA-PRE-OBN_FINAL_zmensena-na-web.pdf

Kampane:

Ale hejt neskryje: <http://alehejtneskryje.sk/>

Povedz mi to do očí: <http://www.povedzmitodooci.sk/>

Bez nenávisti na internete: www.nohatespeechmovement.org

Nehejtuj.sk: www.nehejtuj.sk

Povedz mi to do očí: www.povedzmitodooci.sk

Videá:

Worlds appart <https://youtu.be/8wYXw4K0A3g>

Stop putting people into boxes <https://www.youtube.com/watch?v=oVQW89iF6Ec>

Social conformity <https://www.youtube.com/watch?v=o8BkzvP19v4>

Youtuberka Moma: Predsudky: <https://www.youtube.com/watch?v=v33ipIVayp8>

Youtuber Selassie – Výlety naslepo:

<https://www.youtube.com/watch?v=75D67efHuuc&feature=youtu.be>

Youtuberi Konšpiračné teórie: <https://www.youtube.com/watch?v=UXILLdBhYVA>

Ako testy DNA dokázali, že máme spoločné viac, než si myslíme:

<https://en.newsner.com/family/biased-strangers-take-a-dna-test-the-results-show-why-we-shouldn-t-judge-others-on-their-looks/>

Články, ktoré sa dajú využiť:

Karlov most: <http://az247.cz/eu-pozaduje-cesku-aby-prejmenovalo-karluv-most-most-vaclava-havla/>

Inteligentné hodinky uvoľňujú do tela toxické očkovacie látky!:

<https://www.zaruceneoverene.sk/20170920/inteligentne-hodinky-uvolnuju-tela-toxicke-ockovacie-latky/>

Portál Zaručeneoverené (HLAVNE RÝCHLO) – články pochybného charakteru:

www.zaruceneoverene.sk

Za spoluprácu na príprave a overovaní metód a techník, použitých v COOLtúre, ďakujeme organizáciám:

Sociálna šanca - SK, občianske združenie, Prievidza

Trenčianske centrum mládeže, občianske združenie, Trenčín

Centrum pre podporu neformálneho vzdelávania, občianske združenie, Prešov

Vzdelávací program COOLtúra v myslení vznikol vďaka podpore Programov PRE MLÁDEŽ na roky 2014 - 2020 Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, ktoré spravuje IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže

COOLtúra v myslení:

Združenie Informačných a poradenských centier mladých (ZIPCeM)

Sídlo: Tenisová 25, Prievidza, 971 01

Kontakt:

Juliana Martinková

Tel: +421 918 763 233

E-mail: sekretariat@zipcem.sk

www.zipcem.sk

V prípade záujmu o vzdelávanie programu COOLtúra v myslení nás kontaktujte:

Lucia Macaláková, koordinátorka aktivít ZIPCeM

E-mail: lucia@zipcem.sk, Tel: +421 911 183 383

Materiál zostavila:

Mgr. Lucia Macaláková

ZIPCeM, 2017